

HLAVATÁ, Renáta: FENOMÉN HISTORIZMU V MYSLENÍ O LITERATÚRE. Nitra : Filozofická fakulta Univerzity Konštantína Filozofa, 2011. 150 s.

Moderná spoločnosť sa ani dnes nezaobíde bez synergického interdisciplinárneho poznávania javov a skutočností v ich dejinnej premenlivosti a zároveň v kontexte rešpektovania konkrétnej dejinnej situácie. Práve v procese historického vývinu možno doložiť nielen špecifiká identity národa, ale aj osobitosti jeho rozvoja v širšom kultúrnom kontexte. Vzniká tak možnosť definície aj ďalších prirodzených i racionálne usmerňovaných trendov spoločenského rozvoja. Tieto procesy sa identifikujú nielen v rámci historických dejov vplývajúcich na aktuálny stav historického a kultúrneho vedomia spoločnosti, ale zároveň sa chápu aj ako objektívna predispozícia budúceho rozvoja spoločnosti.

V historických procesoch sa preto možno systematicky stretať so sprítomňovaním, pripodobňovaním alebo hľadaním analógií historického vývinu v súčasnom, aktuálnom stave spoločnosti. Dobré to dokumentujú napríklad zlomové momenty v rozvoji modernej spoločnosti, lebo nielenže významne pôsobia na jej vývin, ale ich aktuálnosť vyplýva práve z poznania minulých procesov a skúseností. Fenomén historizmu je tak súčasťou prirodzeného rozvoja spoločnosti i jednotlivých vied o spoločnosti a kultúre.

Monografická štúdia Renáty Hlavatej sa venuje fenoménu historizmu v spektre spoločenských vied, predovšetkým v kontexte literárnej vedy, semiotiky, jazykovedy a kulturológie. Úsilie o objektívne poznanie v súčinnosti viacerých vedných disciplín vyjadruje snahu o komplexný, interdisciplinárny výskum vzťahov. Princípy kultúrnej, jazykovej a národnej identity sú systémovou a teda štruktúrnou súčasťou metodiky skúmania i formovania poznatkov o historickej skutočnosti. Vychádzajú z komplexného, interdisciplinárneho a diachronno-synchronného diskurzu výskumu spoločnosti v synergii s vývinom jazyka, písomníctva, literatúry, kultúry, umenia, filozofie a pod. Korelácia historiografickej vedy a vied o jazyku, kultúre, umení, spoločnosti i o človeku sa musí prejavíť aj v komplexnej formácii osobnosti i celej spoločnosti. Takáto formácia sa rozhodne musí opierať o rigorózne princípy historickej, kultúrnej, jazykovej a národnej identity v súlade so spoločným myslením komunity, v ktorom sa uskutočňuje. Pravda, jednotlivé výklady o dejinách neraz vznikajú pod vplyvom aktuálnej spoločenskej či politickej situácie alebo objednávky. Aj preto by žiadna vedná disciplína nemala podliehať ideologickým či politicky konformným prúdeniam, hoci, ako vieme, takýmto aspektom sa nielen v procese rozvoja historiografie, no i v súčasnom svete nemožno vyhnúť. Stratégie výkladu dejín nemajú byť teda imanentne determinované inherentnosťou jednotlivca k istej entite i v rámci nej k spoločenskému, politickému, kultúrnemu, etnickému, areálovému, konfesionálnemu či inak štruktúrovanému historiografickému diskurzu.

Princípy kultúrnej, jazykovej a národnej identity sú systémovou a teda štruktúrnou súčasťou metodiky skúmania i formovania poznatkov o historickej skutočnosti a vychádzajú z komplexného, interdisciplinárneho diachronno-synchronného diskurzu skúmania

dejín spoločnosti v synergii s vývinom jazyka, písomníctva, literatúry, kultúry, umenia, filozofie a pod.

Prehľadová monografická štúdia Renáty Hlavatej v dvoch obsiahlych kapitolách poskytuje nielen pohľady na dobové metodologické postupy reflexie literárnej vedy v kontexte koncepcie historizmu od 18. storočia po súčasnosť, ale otvára možnosti širšej diskusii o metodike tzv. nového historizmu, ktorý sa uplatňuje na prelome 20. a 21. storočia. R. Hlavatá definuje nový historizmus v kontexte štrukturálneho ponímania histórie, čiže vychádza z predstavy významotvorného a hodnototvorného ponímania času a vývinu ako štruktúry a hierarchizácie zmien. Nový historizmus podľa nej skúma naratívne spôsoby historiografického vnímania historickej skutočnosti v súvzťažnosti času a rozprávania. Aj súčasný zvýšený záujem o naratívnosť historickej výpovede podľa R. Hlavatej predstavuje určitú novú formu kultúrneho poznania, lebo vychádza z predpokladu, že aj obsah literárnych diel a ostatných kultúrnych dokumentov sa stáva zrozumiteľným práve na základe spojenia doby so spoločenskou a kultúrnou situáciou.

Monografická práca R. Hlavatej tak prináša širšiu historicko-kulturologickú analýzu otázok spätých s výskumom formovania historického vedomia spoločnosti v korelácii s jej aktuálnym stavom a úlohou jednotlivca pri upevňovaní vlastnej kultúrnej a národnej identity.

Peter Žeňuch